

Tadeusz Skoczek

Literatura a niepodległość

Niepodległość i Pamięć 25/1 (61), 11-14

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Literatura a niepodległość

Muzeum Niepodległości od wielu lat przygotowywało się do setnej rocznicy odzyskania niepodległości. Restytucja naszej państwowości w 1918 roku nie byłaby możliwa bez całej serii dziewiętnastowiecznych powstań, bez narodowej misji literatury i sztuki. Jedną z form przyswajania i przypominania współczesnym idei wyzwoleniczych była konferencja „Literatura a niepodległość”, którą zorganizowaliśmy 11 maja 2016 roku. W założeniach programowych znaleźć można było takie słowa:

Pisali ku pokrzepieniu serc, byli sumieniami narodu. Kształtowali postawy i uczyli patriotyzmu, zagrzewali do walki i podnosili na duchu w chwilach zwątpienia. Ich powieści towarzyszyły Polakom w trudnym czasie niewoli, były wskazówką w budowaniu nowej rzeczywistości po zakończeniu I wojny światowej. Te dwa pojęcia: literatura i niepodległość są ze sobą nierozzerwalnie związane. Nazwiska wielu twórców literatury stały się symbolami zaangażowania i patriotyzmu. Nie tylko dorobek literacki, ale też ich postawy obywatelskie kreowały nowe wzorce. Pisarze i poeci brali aktywny udział w walkach o niepodległość, stawali się ambasadorami odradzającej się Polski i wychowawcami kolejnych pokoleń Polaków. Ich utwory podnosiły na duchu, dawały wskazówki, utrwały pamięć o bohaterach narodowych.

Konferencja była okazją do konfrontacji poglądów literaturoznawców i historyków na kwestię odzyskania niepodległości, wpisała się w długofalowe obchody rocznicy odrodzenia się państwa polskiego. Stała się płaszczyzną dyskursu naukowego na temat roli literatury w życiu Polaków w I połowie XX wieku. W swoich założeniach konferencja wpisała się także w obchody Roku Henryka Sienkiewicza.

Jolanta Załączny, kierownik naukowy konferencji precyzyjnie zaplanowała wystąpienia w trzech grupach tematycznych: Literackie marzenia o niepodległości; Sienkiewicz wobec kwestii niepodległości; Literaci i literatura wobec odzyskania niepodległości. Uzyskaliśmy materiał na trzy tomy znakomitych rozważań. Z tzw. obiektywnych powodów materiały z naszej konferencji do dnia dzisiejszego nie ujrzały światła dziennego. Byłoby niepowetowaną stratą, gdybyśmy

przechowywali znakomite eseje i artykuły naukowe w redakcyjnych szufladach i oczekiwali na zatwierdzenie naszych planów wydawniczych czy odzew sponsorów. Postanowiliśmy niektóre z nich upowszechnić w naszym kwartalniku. Nie możemy jednakże poświęcić temu tematowi całego numeru.

Kontynuujemy publikację artykułów wcześniej już rozpoczętych, złożonych przez Olę Gorbaczewą, Tomasz Kordalę, Janusza Wesółskiego. Wracamy też ponownie do relacji ze znakomitej konferencji kościuszkowskiej, jaką zorganizowała w Mińsku Białoruska Akademia Nauk, tym razem piórem Longiny Ordon. Zamieszczamy stałe rubryki.

Fragmentem większego tekstu Michała Śliwy przypominamy Ignacego Daszyńskiego, jednego z twórców państwa polskiego w 1918 roku. Opublikowany został w całości w serii *Twórcy Państwowości Polskiej*, którą wydaliśmy wspólnie z Fundacją Dialogu Kultur i Religii UKSW. Ukazały się tam teksty następujących autorów: Grzegorz Bębniak, *Wojciech Korfanty – współtwórca Niepodległej*; Marian Marek Drozdowski, *Ignacy Jan Paderewski – współtwórca Niepodległej*; Jan Engelgard, *Roman Dmowski – współtwórca Niepodległej*; Janusz Gmitruk, *Wincenty Witos – współtwórca Niepodległej*; Michał Śliwa, *Ignacy Daszyński – współtwórca Niepodległej*; Wiesław Jan Wysocki, *Józef Piłsudski – twórca Niepodległej*. Seria ta jest fragmentem wieloletniego tematu badawczego „*Sen, który się ziścił – interdyscyplinarne spojrzenie na odzyskanie niepodległości przez Polskę w 1918 roku*”.

„Pokolenia Polski Niepodległej” to nazwa całego systemu imprez naukowych. Pisał o tym niżej podpisany we wstępnym artykule ostatniego numeru. Wieloletni ten projekt zainicjowany został 13 listopada 2017 konferencją naukową „Bohaterowie drugiego planu w walce o niepodległość”, zaplanowaną i zrealizowaną przez Jolantę Załęczny. Powtórzmy fragment założeń programowych:

Pierwsza wojna światowa była wydarzeniem, które w diametralny sposób zmieniło kształt Europy i pozwoliło na odrodzenie niepodległego państwa polskiego. Polacy walczyli w różnych formacjach wojskowych, uczestniczyli w wielu bitwach i zapisali się na kartach historii. Trzeba jednak pamiętać, że wolność była wynikiem nie tylko działań militarnych. Odrodzenie Polski po 123 latach niewoli było możliwe dzięki aktywności i inicjatywom wielu środowisk. Podtrzymywanie tożsamości

narodowej, a potem kształtowanie odradzającego się państwa było udziałem stowarzyszeń, instytucji oświatowych, prasy, straży pożarnej, organizacji spółdzielczych i wielu innych. Działacze tych środowisk można bez przesady nazwać bohaterami drugiego planu, a ich poczynania warte są przypomnienia.

Efektem finalnym tego tematu badawczego będzie zaplanowana na rok 2021 wystawa *Pokolenia Polski Niepodległej*. Towarzyszyć jej będzie katalog, konferencja zatytułowana „Pamięć, świadomość, patriotyzm. Świadomość zbiorowa II Rzeczypospolitej” oraz cykl imprez adresowanych do szerokiego grona odbiorców.

Celem głównym całego tematu badawczego jest wykazanie roli patriotyzmu w odbudowaniu państwa i społeczeństwa po latach niewoli, wskazanie trwałości patriotyzmu i jego wartości w społeczeństwie polskim, wpisanie się w obchody 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości.

Realizacja tematu badawczego przewidziana jest – jak już wspomniano – na okres 2017–2021, z uwypukleniem działań realizowanych w roku 2017 i 2018.

Zapraszając do lektury kwartalnika „Niepodległość i Pamięć” zachęcam też do zapoznania się z innymi wydawnictwami Muzeum Niepodległości. Warto sięgnąć po album *Wyspiański*, reprint wydawnictwa z okresu międzywojennego, cennego rękopiśmiennymi wpisami o. Bocheńskiego, dziękującego Mussoliniemu za uwolnienie z obozów profesury UJ, album *Polonia Restituta* (jego pierwszą część noszącą podtytuł *1914–1918*) oraz wydany w serii *Wielcy Polacy* album *Józef Piłsudski*.

Miłej lektury.

Tadeusz Skoczek

Publikacje nadesłane

Irena Kotowicz

„Głos Podolan : [biuletyn Klubu „PODOLE” Stołecznego Oddziału Towarzystwa Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich]”

2017: nr 144.

Wojskowe Biuro Historyczne

„Przegląd Historyczno-Wojskowy”. R. XIX, 2017, nr 1.

Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich w Krakowie

„Cracovia Leopoldis : [czasopismo Oddziału Krakowskiego Towarzystwa Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich]”

2017: nr 88.

Stowarzyszenie Upamiętnienia Ofiar Zbrodni Ukraińskich Nacjonalistów we Wrocławiu

„Na Rubieży : czasopismo historyczno-publicystyczne Stowarzyszenia Upamiętnienia Ofiar Zbrodni Ukraińskich Nacjonalistów we Wrocławiu”

2017: nr 153, 154.

Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie

Piotr Banasiak, Iwona Grys, Michał Polakowski, Michał Puszkarski, Justyna Puchłowska, Kamil Siemiradzki, Konrad Moniewski, Agnieszka Fietkiewicz-Zapalska, Agnieszka Kuba, Grażyna Kacperska, Wiesława Wiśniewska (autorzy), *Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie. Raport 2005–2016*, Warszawa 2017.

Piotr Chomicz, Leszek Śledziona, Edwin Kowszewicz, *Rocznik Piłkarski 1922. Polska–Europa–Świat*, Mielec 2017.

Muzeum Narodowe w Krakowie

Andrzej Szczerski (red.), *Dziedzictwo = Heritage*, Kraków 2017.

Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie

Hanna Ignatowicz, Małgorzata Sawicka, Mariusz Niestrawski (autorzy scenariusza), *Przyjaciel wolności, ludu, cnót i prawa. Tadeusz Kościuszko w 200. rocznicę śmierci*, Szreniawa 2017.